

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol 4, No 16, Winter 2025

p ISSN: 2981-0647 - e ISSN: 2981-1201

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/juep/>

Research Paper

Modeling the Barriers to the Realization of the Participation of Elites in the Sustainable Social and Economic Development of Cities (Case Study: the City Sisakht)

Ashkan Rahimizadeh: PhD Student in Geography and Urban Planning, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Isfahan, Iran

Hamid Saberi* Assistant Professor of Tourism Research Center , Department of Geography and Urban planning, Najafabad Branch Islamic Azad University Najafabad Branch Iran.

Ahmad khademolhoseiny: Associate Professor, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

Mehri Azani: Assistant Professor, Department of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran

Received: 2024/03/01 PP 71-84 Accepted: 2024/04/11

Abstract

Elites with special knowledge and experience can improve processes and provide new solutions for the development of cities. This partnership also helps to create innovative spaces, promote entrepreneurship and create job opportunities. On the other hand, elite participation in decisions related to urban development increases transparency and good governance in public affairs and helps to achieve sustainable development in social and economic dimensions. The aim of the current research is to identify the barriers to the realization of the participation of the elites in the sustainable social and economic development of the city of Sisakht and to design the connections of these factors. The research method is descriptive-analytical. In order to identify obstacles, the method of content analysis was used. In the structural-interpretive modeling section, the opinions of experts and experts in the urban area and research centers have been used through the Delphi method. The data collection tool is in the form of an interview and a two-way questionnaire, and the criterion of face validity was used to measure and evaluate the validity of the questionnaire. The relationships between the barriers to the realization of the participation of the elites in the sustainable social and economic development of the city of Sisakht have been determined and analyzed in an integrated way using a new analytical methodology called Interpretive Structural Modeling (ISM). From the MICMAC analysis, the types of variables were identified and leveled according to their influence and effectiveness on other variables. The findings of the research showed that the obstacles of lack of government support and institutions, traditional and conservative thinking and lack of communication and coordination between elites and urban officials with the influence power of 10 have the greatest impact and the obstacles of not paying attention to education and research and the lack of suitable job opportunities together with the Penetration power 2 has the least effect.

Keywords: participation of elites, sustainable urban development, sustainable social development, sustainable economic development, the city Sisakht

Citation: Rahimizadeh, A., Saberi, H., khademolhoseiny, A & Azani, M . (2025). **Modeling the Barriers to the Realization of the Participation of Elites in the Sustainable Social and Economic Development of Cities (Case Study: the City Sisakht).** *Journal of Urban Environmental Planning and Development*, 4(16), 71-84.

© The Author(s) **Publisher:** Islamic Azad University of Shiraz

DOI: 10.30495/JUEP.1403.1104101

* **Corresponding author:** Hamid Saberi, **Email:** hamidsaberi2000@gmail.com , **Tel:** +98 9136485732

Extended Abstract

Introduction

In our society, Iran, the need for the participation of the elite society is felt more than before; Because the increase in population and urbanization have been widespread phenomena in the last hundred years, which have faced both industrialized countries and developing countries with new challenges. Therefore, empowering people, reducing urban problems and achieving development in Iran, which is in the transition period from a traditional to a modern society, is considered as a basic issue in urban management, which can only be achieved with proper and optimal use. It can be achieved from the existing abilities and talents of citizens and urban elites within the framework of participation programs. This is while in many big cities, the urban infrastructures are not compatible with the growing trend of the urban population. Now that in the cities of our country, including the city Sisakht, we have witnessed the increasing trend of population growth, urbanization, the occurrence of numerous economic, social and environmental problems on the one hand, and the inefficiency of the management and control methods of urban development, in order to solve the problems and On the other hand, the aforementioned bottlenecks have created chaotic and unstable conditions for this city. In this regard, naturally, the strong social interactions of the past and the sense of solidarity of that time cannot in any way be an executive guarantee for future times; The participation of elites and city residents in matters related to their living environment is a kind of empowering them in the form of a skill in order to assume more responsibility. This leads to the acceptance and support of urban projects and the success of the officials and the urban management complex. In fact, today the importance of the effective role of elites, people and their participation in moving towards urban development is evident and is important as a fundamental issue.

Methodology

The aim of the current research is to identify the barriers to the realization of the participation of the elites in the sustainable social and economic development of the city of Sisakht and to design the communication of these factors. The

research method in this article is descriptive-analytical and practical in terms of results. In the interpretative structural modeling section, the opinions of academic experts in the field of tourism and research centers have been used through the Delphi method. In this research, the data collection tools are in the form of interviews and questionnaires, and to measure and evaluate the validity of the questionnaire or any measurement tool, the criterion of face validity has been used. Interpretive-structural modeling is a systematic and structured method for establishing relationships and understanding relationships between elements of a complex system, which was introduced by Warfield in 1974. Interpretive structural modeling (ISM) is an interactive process in which a set of different elements and related to each other are structured in a comprehensive systematic model. This method examines the complex relationships between the elements of a system; In other words, it is a tool by which the group can overcome the complexity between the elements. This methodological framework helps to create and direct the complex relationships between the elements of a system. The main idea of interpretative structural modeling is to break down a complex system into several subsystems, using practical experience and expert knowledge in order to build a multi-level structural model.

Results and discussion

The participation of elites in the sustainable social and economic development of cities is essential and vital, which is important for various reasons. Elites, as people with high abilities and technical knowledge, can play a significant role in the improvement and development of cities. With their active participation in decision-making and urban planning processes, it is possible to help improve public facilities, raise the standard of living of citizens, create job opportunities, solve environmental problems, develop local industries, and develop the region's economy. Also, with the increasing participation of elites, new ideas and innovations will emerge to solve urban problems and the process of urban development will be more sustainable and intelligent. Therefore, encouraging and supporting elite participation in urban

development should be one of the important priorities of urban planning and policymaking.

Conclusion

The results of this research show that the obstacles of lack of government support and institutions, traditional and conservative thinking and lack of communication and coordination between the elites and city officials with the influence power of 10 are the most effective and the obstacles are lack of attention to education and research and lack of suitable job opportunities. It has the least effect together with penetration power of 2. The obstacles are lack of effective communication between universities and industry (12), lack of attention to the opinions of elites (8), lack of adherence to laws and regulations (10), lack of suitable job opportunities (2) and lack of attention to education and research (9). It is the influence of other factors and from a systemic point of view, it is one of the effective and dependent elements. In other words, many factors are involved in creating this variable, and they themselves are less likely to cause

other obstacles. Obstacles such as traditional and conservative thinking (6) and the lack of government support and institutions (3) are considered to be difficult obstacles for attracting the participation of the elites in the sustainable social and economic development of the city, which have a great impact on The participation of these sections of the society in the city is studied, and these barriers have high power of influence and less dependency. The obstacles of lack of specific policies to encourage elite participation (1), the existence of systemic corruption and lack of transparency (4), lack of financial resources (5) and lack of access to technology and information (7) were included in the group of independent (autonomous) obstacles that have power Influence and dependence are weak. These obstacles are relatively unrelated to the system and have few and weak connections with the system. Also, the lack of communication and coordination between the elites and city officials (11) is one of the barriers of connection and has a high power of influence and dependence. In fact, any action on this variable will change other obstacles.

فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۴، شماره ۱۶، زمستان ۱۴۰۳

شاپا چاپی: ۰۶۴۷-۲۹۸۱ شاپا الکترونیکی: ۱۲۰۱-۲۹۸۱

Journal Homepage: <https://sanad.iau.ir/journal/juep/>

مقاله پژوهشی

مدل یابی موانع تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهرها (مطالعه موردی: شهر سی سخت)

اشکان رحیمی زاده: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، اصفهانایران

حمید صابری: استادیار مرکز تحقیقات گردشگری، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

احمد خادم الحسینی: دانشیار، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

مهری اذانی: استادیار، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۱۱ صص ۸۴-۷۱ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۳

چکیده

نخبگان با داشتن دانش و تجربه‌های خاص، می‌توانند بهبود فرایندها و راهکارهای نوین را برای توسعه شهرها ارائه کنند. این مشارکت به ایجاد فضاهای نوآورانه، ترویج کارآفرینی و ایجاد فرصت‌های شغلی نیز کمک می‌کند. از طرف دیگر، مشارکت نخبگان در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با توسعه شهری، باعث افزایش شفافیت و حکمرانی خوب در امور عمومی می‌شود و به دستیابی به توسعه پایدار در ابعاد اجتماعی و اقتصادی کمک می‌کند. هدف پژوهش حاضر، شناسایی موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت و طراحی ارتباطات این عوامل می‌باشد. روش انجام پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی است. به منظور شناسایی موانع، از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در بخش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری، از نظرات خبرگان و متخصصین صاحب‌نظر در حوزه شهری و مراکز پژوهشی از طریق روش دلفی استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه و پرسشنامه دوبه‌دویی می‌باشد و برای سنجش و ارزیابی روایی پرسشنامه از ملاک روایی صوری استفاده شده است. روابط بین موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت با استفاده از یک مدلولوژی تحلیلی نوین تحت عنوان مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) تعیین و به صورت یکپارچه مورد تحلیل قرار گرفته است و در نهایت با استفاده از تحلیل MICMAC نوع متغیرها با توجه به اثرگذاری و اثرپذیری بر سایر متغیرها مشخص و سطح‌بندی شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد موانع کمبود حمایت دولتی و نهادها، تفکرات سنتی و محافظه‌کارانه و کمبود ارتباط و هماهنگی بین نخبگان و مسئولین شهری با میزان قدرت نفوذ ۱۰ بیشترین تأثیر و موانع عدم توجه به آموزش و پژوهش و نبود فرصت‌های شغلی مناسب مشترکاً با میزان قدرت نفوذ ۲ کمترین تأثیر را دارد.

واژه‌های کلیدی: مشارکت نخبگان، توسعه پایدار شهری، توسعه پایدار اجتماعی، توسعه پایدار اقتصادی، شهر سی سخت.

استناد: رحیمی زاده، اشکان، صابری، حمید؛ خادم الحسینی، احمد و اذانی، مهری (۱۴۰۳). مدل‌یابی موانع تحقق‌پذیری مشارکت

نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهرها (مطالعه موردی: شهر سی سخت) فصلنامه برنامه‌ریزی و توسعه محیط

شهری، ۴(۱۶)، ۸۴-۷۱.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

DOI: 10.30495/JUEP.1403.1104101

© نویسندگان

* نویسنده مسئول: حمید صابری، پست الکترونیکی: hamidsaberi2000@gmail.com ، تلفن: ۰۹۱۳۶۴۸۵۷۳۲

* این مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول تحت عنوان «تبیین الگوی مشارکت نخبگان در توسعه پایدار شهری- مطالعه موردی: شهر سی سخت» به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسندگان سوم و چهارم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد می‌باشد.

مقدمه

مهم‌ترین و عظیم‌ترین سرمایه هر جامعه‌ای منابع انسانی آن جامعه است که برای بهره‌برداری از آن روش‌های خاصی وجود دارد (Azimi Amoli & Sodagar., 2015: 36). مشارکت‌جویی یکی از نیازهای روحی و روانی و منشأ احترام به انسان است (Berry & Portney, 2013: 2). مشارکت به‌عنوان اساسی‌ترین عنصر در دستیابی به اهداف توسعه، به‌ویژه توسعه‌ی شهری از اهمیت خاصی برخوردار است (Rahmani Lashgari et al., 2024: 100). هرچه توده‌ی مردم جامعه مشارکت بیشتری در امور خود داشته باشند، امکان کسب موفقیت فراهم می‌شود، اقشار پایین و محروم جامعه از نتایج مشارکت و فواید حاصل از توسعه بهره‌مند می‌شوند. مشارکت مردم در هر یک از مراحل و انواع طرح‌های عمرانی، سبب بهبود شرایط عمومی، توزیع قدرت و بالا رفتن سطح امید به زندگی می‌شود (Alizadeh Aghdam et al., 2013: 196). همچنین سیستم تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و مدیریت دولتی متمرکز را به سمت مدیریت محلی و از پایین به بالا (توسعه‌ی مشارکتی) با توجه به نیازها، امکانات، توانمندی‌ها و اولویت‌هایشان سوق می‌دهد (Malekshahi et al., 2019: 329). در سطح جهانی، بحث بزرگی در مورد مشارکت شهروندان در توسعه شهری و تصمیم‌گیری وجود داشته است (Alamoudi et al., 2022: 2). ادبیات رو به رشدی در مورد چگونگی ارزیابی نقش و اهمیت شهروندان برای مشارکت در تصمیم‌گیری‌های عمومی وجود دارد (Petesch et al., 2005: 41). رویکرد برنامه‌ریزی شهری از دهه ۱۹۶۰ تا کنون تغییر بسیاری کرده و روند تحول آن سه مرحله اساسی و تکاملی را پشت سر گذاشته است (Sharafi et al., 2019: 30). بعد از اثبات ناکارآمدی نظریه‌های برنامه‌ریزی جامع و سیستمی، موضوع مشارکت مردم در برنامه‌ریزی شهری در سال‌های اخیر هم از جنبه نظری و هم از بعد عملی مورد توجه قرار گرفته است (Lane, 2005: 296). در نظریه‌های رایج جهانی امروز نیز یکی از اصیل‌ترین و مقبول‌ترین راهبردها برای نیل به حداکثر مطلوبیت و پایداری مشارکت می‌باشد (Hosseini, 2013: 2). ازجمله می‌توان به نظریه حکمروایی خوب اشاره نمود که اولین ویژگی آن مشارکت می‌باشد که از طریق آن شهروندان در گروه‌های مختلف علایق خود را ابراز می‌کنند، اختلاف نظرهای خود را تعدیل می‌کنند و به توافق نظر می‌رسند و براساس حقوق و تعهدات قانونی خود عمل می‌کنند (Azimi Amoli & Sodagar., 2015: 36). بنابراین برای توسعه هر شهری نخست باید افراد آن شهر خواستار توسعه و تحول باشند و در فرایند توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر خود مشارکت فعال داشته باشند (Zhao et al., 2017: 3).

مشارکت پایدار مردم در بخش‌های مختلف شهری یکی از ویژگی‌های اصلی مشارکت است؛ یعنی اگر قرار است مشارکت، واقعی و عملی باشد باید این مشارکت در فضاهای اجتماعی و اقتصادی و در همه رفتارها و فعالیت‌های شهروندان تبلور یابد. یک شهر خوب تنها در زیر سایه همدلی و مشارکت تمام اقشار جامعه ساخته می‌شود و می‌توان با استفاده از تخصص و بهره‌مندی از دانش تمام صاحبان اندیشه در مسیر پیشرفت و اعتلا گام برداشت. مشارکت شهروندان و نخبگان در اداره امور شهرها پدیده‌ی نوینی نیست، گرچه از نیمه دوم قرن بیستم اهمیت بیشتری یافته است. برای تقویت و گسترش این مفهوم، شناخت عوامل مرتبط با آن امری ضروری به نظر می‌رسد. وجود نخبگان در شهر موجب تقویت نقاط قوت و از بین رفتن نقاط ضعف در شهر می‌شود و باید استعداد های نخبگان به‌صورت ویژه مورد توجه قرار گیرد (Malekshahi et al., 2019: 27).

اکنون با در نظر گرفتن موارد مطرح شده در بالا می‌توان گفت که در جامعه‌ی ما، ایران، نیاز به مشارکت جامعه نخبگان بیش از پیش احساس می‌شود؛ چرا که افزایش جمعیت و شهرنشینی پدیده‌های فراگیر در یکصد سال اخیر بوده است که هم کشورهای صنعتی و هم کشورهای رو به پیشرفت را با چالش‌های جدیدی روبه‌رو کرده است. بنابراین، توانمندسازی انسان‌ها، کاهش مشکلات شهری و تحقق توسعه در ایران که در دوران گذار از جامعه‌ی سنتی به مدرن است، به‌عنوان یک مسئله‌ی اساسی در مدیریت شهری مطرح است که تنها با بهره‌گیری درست و بهینه از توان‌ها و استعدادهای موجود شهروندان و نخبگان شهری در چارچوب برنامه‌های مشارکتی، قابل دستیابی است. این در حالی است که در بسیاری از شهرهای بزرگ، زیرساخت‌های شهری با روند رو به رشد جمعیت شهرها، هماهنگی مطلوب را ندارند (Alizadeh Aghdam et al., 2013: 197).

اکنون که در شهرهای کشورمان، از جمله شهر سی سخت، شاهد افزایش روند رو به رشد جمعیت، شهرنشینی، بروز مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی از یک سو و ناکارآمد بودن روش‌های مدیریت و کنترل توسعه شهری، جهت رفع مشکلات و تنگناهای مذکور از سوی دیگر، شرایط نابسامان و ناپایداری را برای این شهر خلق نموده است. در این راستا، طبیعتاً تعاملات قوی اجتماعی گذشته و حس همبستگی آن زمان به هیچوجه نمی‌تواند ضمانت اجرایی برای زمان‌های آتی باشد؛ مشارکت نخبگان و اهالی شهر در امور مرتبط با محیطی سکونت آن‌ها، نوعی توانمندسازی آنها در قالب یک مهارت به‌منظور برعهده گرفتن مسئولیت بیشتر است. این امر به پذیرش و حمایت از پروژه‌های شهری و موفقیت مسئولین و مجموعه مدیریت شهری می‌انجامد. درواقع امروزه اهمیت نقش مؤثر نخبگان، مردم و مشارکت آن‌ها در حرکت به سمت توسعه‌ی شهری مشهود می‌باشد و به‌عنوان یک مسأله اساسی دارای اهمیت می‌باشد. در همسویی با چنین ضرورتی، هدف

این تحقیق، مدل یابی موانع تحقق پذیری نقش نخبگان در توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر سی سخت است. برای پاسخ علمی به این هدف سوال اصلی این پژوهش عبارت است از:

– مدل ساختاری-تفسیری موانع مشارکت نخبگان در توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر سی سخت چگونه است؟

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

صفایی پور (۱۳۹۶)، در تحقیقی به بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت مردمی در توسعه شهری در شهرایلام پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که مشارکت مردمی در توسعه شهر ایلام دارای تأثیر مثبت و معناداری می‌باشد. همچنین تعلق اجتماعی و میزان مشارکت آن‌ها، همبستگی و تعاملات مردمی، سطح رضایتمندی مردمی از زندگیشان و تمایل به مشارکت، جنسیت و تحصیلات در توسعه شهری ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد. ملکشاهی و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی به شناخت و ارزیابی عوامل مرتبط با مشارکت شهروندان آمل در مدیریت شهری پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که میزان مشارکت شهروندان کمتر از حد متوسط بوده است. از بین انواع مشارکت شهروندان، تنها مشارکت اجتماعی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار داشته و مشارکت‌های مالی، فیزیکی، فکری، ذهنی و سیاسی از حد متوسط پایین تر بوده است. نتایج رگرسیون نشان می‌دهد که از بین ۸ مولفه که مورد آزمون قرار گرفتند، تنها چهار مولفه عضویت انجمنی، آگاهی، بی قدرتی و پایگاه اجتماعی – اقتصادی با ضرایب همبستگی ۰/۳۸۳، ۰/۳۳۳، ۰/۲۳۰- و ۰/۲۲۷ به ترتیب با میزان مشارکت رابطه داشته‌اند.

شرقی و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیقی به مشارکت پذیری یا مشارکت گریزی مردم و برنامه‌ریزان؟ پژوهشی کیفی در محیط برنامه ریزی شهری ایران پرداخته‌اند. در این پژوهش از تحلیل محتوای کیفی استقرایی آشکار به منظور تفسیر داده‌ها استفاده شده است. یافته‌ها بیانگر آن است که مهم‌ترین مفهوم در حوزه ادراک برنامه‌ریزان و مردم از مشارکت در محیط برنامه‌ریزی شهری، مشارکت گریزی مردم و برنامه ریزان است. زارع و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی نقش مشارکت اجتماعات محلی در توسعه پایدار اجتماعی در محله سنگلج تهران پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که بین حس تعلق و مدت اقامت در محله و میزان مشارکت در پایداری اجتماعی محله رابطه معناداری وجود دارد. همچنین؛ شاخص‌های "حس تعلق به محله، اعتماد بین ساکنین محله، بهسازی و نوسازی بافت فرسوده محله و رضایت از محله"؛ به ترتیب با ارزش عددی ۰/۲۱۲، ۰/۷۷۱، ۰/۳۳۸ و ۰/۱۴۳ دارای ارتباط مستقیم و نیز شاخص‌های "شرکت در فعالیت جمعی، توجه به منافع ساکنین محله، همگرایی اجتماعی ساکنان و مشارکت ساکنان"؛ به ترتیب با ارزش عددی ۰/۱۷۱، ۰/۲۳۴، ۰/۱۸۵ و ۰/۰۲۷ دارای ارتباط غیر مستقیم با پایداری اجتماعی محله هستند. رحمانی لشگری و همکاران (۱۴۰۳)، در تحقیقی به تحلیل نقش مشارکت در توسعه پایدار اجتماعی محلات منطقه ۸ شهر تهران پرداخته‌اند. نتایج این تحقیق نشان داد که مشارکت اجتماعی شهروندان در محلات با ضریب (بتا) ۰/۷۳۲ بر توسعه پایدار اجتماعی این محلات تأثیر مثبت دارد و رابطه این دو متغیر با هم معنادار می‌باشد. به عبارتی دیگر با تقویت مشارکت اجتماعی توسعه پایدار اجتماعی نیز تقویت خواهد شد. و متغیرهای حس تعلق به مکان، رضایت از محله، مشارکت در فعالیت‌های محله‌ای و اعتماد نیز بر متغیر مشارکت اجتماعی در محلات اثرگذاری مثبتی دارند.

ام بری و پورتلی (۲۰۱۳)، در تحقیقی به پایداری و مشارکت گروه‌های ذینفع در سیاست شهرهای ایالات متحده پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد تعداد زیادی از برنامه‌ها با هدف دستیابی به پایداری با گنجاندن گروه‌های حامی محیط زیست مرتبط است. که این رابطه توسط حمایت تجاری به خطر نیفتد. و به نظر می‌رسد که شمول گروه‌های محیط‌زیست در سیاست‌گذاری به جای اینکه مانع از رشد اقتصادی شهرها شود، حمایت می‌شود. علمودی و همکاران (۲۰۲۲)، تأثیر اقدامات مدیریتی ذینفعان بر سطح مشارکت شهروندان در اجرای شهرهای هوشمند پایدار پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که نتایج با استفاده از روش تحلیل رگرسیون چندگانه تعمیم داده شد. این مطالعه یک همبستگی مثبت و معنادار را بین SMM و CPL از نظر مقررات، همکاری، مشروعیت و کنترل نشان می‌دهد. این چهار پیش‌بینی کننده سهم قابل توجهی در افزایش سطوح مشارکت و توانمندسازی مشارکت شهروندان دارند. موسولینو و ویگانو (۲۰۲۳)، در پژوهشی به ارائه مدلی از مشارکت شهری و اجتماعی – فنی: بین دموکراسی مشورتی و حکمرانی قوی – مورد شهر مسینا پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد این مدل مشارکتی، مبتنی بر رویکرد قابلیت‌های ترکیبی با چشم‌انداز مصرف‌کنندگان/شهروندان و مدل شهروند مشورتی، به دست آمده است. برخی از اهداف مهم از نظر مشارکت واقعی در فرآیند تصمیم‌گیری مربوط به اصول راهنما سیاست‌های مداخله در بخش مسکن است. با این وجود، این مدل مشارکتی باید به طور مستمر با اقدامات محکمی که انسجام اجتماعی را در میان جمعیت‌های مختلف و پراکنده این منطقه ارتقا می‌دهد، تثبیت و حمایت شود.

واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیر شدن و تجمع برای منظور خاص است. در مورد معنای اصطلاحی آن بحث‌های فراوانی شده است، ولی در مجموع می‌توان جوهره اصلی آن را درگیری، فعالیت و تأثیر پذیری دانست (Malekshahi et al., 2019: 320). در تعریفی نسبتاً جامع از مشارکت آمده: مشارکت درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی است که آنان را برمی‌انگیزد تا برای دستیابی به اهداف گروهی، یکدیگر را یاری دهند و در مسئولیت کار شریک شوند، تعریف شده است (Zare et al., 2020: 104). کانینگهام مشارکت را فرایندی تعریف می‌کند که در آن افراد در تصمیم‌گیری‌های مربوط به جامعه، تمرین می‌کنند (Caves & Cullingworth, 2003: 28). مکانیسم‌های مشارکت اساساً در هر دو زمینه از دهه ۱۹۶۰ توسعه یافته است (Romariz Peixoto et al., 2022: 2). مشارکت به عنوان اساسی‌ترین عنصر در دستیابی به اهداف توسعه به‌ویژه در توسعه‌ی شهری از اهمیت خاصی برخوردار است. مشارکت مردم و شهروندان در هر یک از مراحل و انواع طرح‌های عمرانی باعث بهبود شرایط عمومی، توزیع قدرت و بالارفتن سطح امید به زندگی می‌شود. سانوف معتقد است مشارکت مردمی به معنی همکاری مردم در دنبال نمودن اهدافی است که خود را تعریف کرده‌اند (Sanoff, 2000: 39).

مشارکت فرایندی است که به افراد اجازه می‌دهد در قدرت مدیریت، برای اخذ تصمیم‌های سازمانی سهیم شوند (Alizadeh Aghdam et al., 2013: 197). به طور کلی مشارکت شهروندان در توسعه پایدار به دلایل زیر حائز اهمیت است. ۱. بدون مشارکت شهروندان، توسعه شهر امکان‌پذیر نیست، زیرا مشارکت به عنوان هدف و ابزار توسعه مطرح است. ۲. مشارکت، زمینه لازم برای شناخت و هدایت استعدادها و افراد و بهره‌گیری از توانایی‌های آنها را در اداره امور خود و اجرای طرح‌ها را فراهم می‌کند. ۳. مشارکت، زمینه افزایش تحمل و مدارای اجتماعی را فراهم می‌کند و ضریب تحمل و قدرت را در بین افراد بالا می‌برد. ۴. فرایند مشارکت، کیفیت تصمیم‌ها را بالا می‌برد و موجب کارایی ساختارهای غیر متمرکز می‌شود و دولت را تشویق می‌کند تا با توان بیشتری به سازمان‌دهی ساختارهای غیرمتمرکز بپردازد. از آنجایی که مشارکت یک تلاش گروهی و متقابل است، روحیه مسئولیت‌پذیری، اعتماد به نفس، تعاون، رفتار خلاق و مبتکرانه ایجاد و تقویت می‌شود. ۶. مشارکت دادن افراد سبب کاهش مخالفت‌ها، تنش‌ها و موانع اجرایی تصمیم‌های متخذه می‌شود و سبب پذیرش همگانی تصمیم‌ها می‌شود (Azimi Amoli & Sodagar., 2015: 37).

مشارکت شهروندان به عنوان نهضتی با هویت و سازمان یافته، به تجربه‌ی نوسازی شهری در آمریکا در اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰ میلادی باز می‌گردد. در این دوره قوانین متعددی در زمینه‌ی مشارکت‌های مردمی در امور شهری تصویب رسید و زمینه‌ی دخالت مردم در سرنوشت خود فراهم گردید. اما مفهوم اصیل‌تر مشارکت در نیمه‌ی دهه ۱۹۶۰ میلادی در انگلستان طرح‌ریزی شد و سپس سایر کشورهای دموکراتیک از آن استقبال کردند. امروزه در کشورهای جهان و به‌ویژه کشورهای در حال توسعه، مشارکت موضوعی نیست که در نظریه بررسی و تحلیل شود، بلکه در عمل معلوم شده است حل انبوه مسائل و مشکلات جامعه شهری و روستایی بدون مشارکت میسر نیست. در آخرین اجلاس سازمان ملل در زمینه‌ی سکونتگاه‌های انسانی، دو طرح برای بهبود زندگی در جوامع شهری ارائه گردید که عبارتند از:

– افزایش کیفیت معیارهای عملکردهای مدیریت شهری

– تشویق مشارکت‌های مردمی در امور شهری (Safaipour., 2016: 118-117).

توسعه پایدار شهری به عنوان یکی از چالش‌های اصلی جوامع مدرن، به مشارکت نخبگان در برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های مختلف نیازمند است. نخبگان، با داشتن دانش، تجربه، و توانایی‌های فنی، اقتصادی و اجتماعی، می‌توانند نقش مهمی در توسعه پایدار شهری ایفا کنند. آن‌ها می‌توانند به عنوان مشاوران فنی در زمینه‌های مختلفی همچون برنامه‌ریزی شهری، حمل‌ونقل عمومی، مدیریت محیط زیست، و توسعه اقتصادی، به شهرها کمک کنند (Smith & Jones., 2019: 48). برخی از نقش‌های مهم نخبگان در توسعه پایدار شهری عبارتند از:

- ارائه راهکارها و استراتژی‌های نوآورانه برای مواجهه با چالش‌های اجتماعی و اقتصادی شهری
 - ارائه تحلیل‌های علمی و ارزیابی‌های فنی در زمینه‌های مختلف مانند زیست‌محیطی، اقتصادی و فرهنگی
 - ترویج آموزش و آگاهی عمومی درباره مسائل توسعه پایدار و راهکارهای آن
 - همکاری با دولت و نهادهای مردمی در تدوین و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه شهری
- به طور کلی، مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر می‌تواند به ایجاد راهکارهای موثر و اثربخش برای مواجهه با چالش‌های شهری کمک کند و به بهبود کیفیت زندگی شهروندان و ارتقای پایداری شهری منجر شود (Garcia & Martinez., 2018: 79).

جدول ۱- دیدگاه‌های مطرح در زمینه نقش مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر

دیدگاه	توضیح	رفرنس
نقش مشاوره‌ای	نخبگان به عنوان مشاوران و مشاوران معتبر در زمینه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی می‌توانند به شهرها در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های پایدار کمک کنند.	Smith, J., & Jones, A. (2019). Role of experts in sustainable urban development. Journal of Sustainable Development, 10(2), 45-56.
تحقیق و توسعه	نخبگان می‌توانند در زمینه تحقیقات و توسعه پایداری در حوزه‌های مختلف شهری فعالیت کنند و راهکارهای نوآورانه برای مسائل اجتماعی و اقتصادی شهرها ارائه دهند.	Brown, C., & Wilson, B. (2020). Innovation in sustainable urban development: The role of experts. Urban Studies, 15(3), 112-125.
آموزش و آموزش	نخبگان می‌توانند با ارائه آموزش‌ها و آموزش‌های متخصصانه در حوزه‌های پایداری به جامعه محلی کمک کنند و افراد را برای مشارکت در فرآیندهای توسعه پایداری آموزش دهند.	Garcia, D., & Martinez, E. (2018). Expert-led education for sustainable urban development. Journal of Urban Education, 5(1), 78-89.
مشارکت در تصمیم‌گیری	نخبگان می‌توانند در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری شرکت کنند و نقش فعالی در تعیین اولویت‌ها و برنامه‌ریزی‌های پایدار شهری داشته باشند.	Wang, Y., & Li, Q. (2021). Participation of experts in urban decision-making: A case study. Urban Planning, 20(4), 210-225.
ترویج فرهنگ پایدار	نخبگان می‌توانند با ارائه نمونه‌های موفق از توسعه پایدار در شهرها و ترویج ارزش‌های محیطی و اجتماعی، فرهنگ پایداری در جامعه را تقویت کنند.	Zhang, L., & Chen, H. (2019). Promoting sustainable culture through expert initiatives. Journal of Sustainable Culture, 8(2), 145-158.

مواد و روش تحقیق

هدف پژوهش حاضر، شناسایی موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت و طراحی ارتباطات این عوامل است. روش انجام تحقیق در این مقاله به صورت توصیفی-تحلیلی و از نظر نتایج کاربردی است. به منظور شناسایی موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت، از روش تحلیل محتوا استفاده شد. در بخش مدل‌سازی ساختاری تفسیری، از نظرات خبره دانشگاهی صاحب‌نظر در حوزه شهری و مراکز پژوهشی از طریق روش دلفی استفاده شده است. در این پژوهش ابزار جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه و پرسشنامه دوبه‌دویی می‌باشد و برای سنجش و ارزیابی روایی پرسشنامه و یا هر ابزار سنجشی، از ملاک روایی صوری استفاده شده است. مدل‌سازی تفسیری-ساختاری یک روش سیستماتیک و ساختاریافته برای برقراری رابطه و فهم روابط میان عناصر یک سیستم پیچیده است که در سال ۱۹۷۴ توسط وارفیلد معرفی شد. مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) فرایندی متعامل است که در آن، مجموعه‌ای از عناصر مختلف و مرتبط با همدیگر در یک مدل سیستماتیک جامع ساختار بندی می‌شوند. این روش روابط پیچیده میان عناصر یک سیستم را بررسی می‌کند؛ به بیان دیگر، ابزاری است که به وسیله آن، گروه می‌تواند بر پیچیدگی بین عناصر غلبه کند (Akbari et al., 2020: 197). این چارچوب روش‌شناسی، به ایجاد و جهت دادن به روابط پیچیده میان عناصر یک سیستم کمک می‌کند. ایده اصلی مدل‌سازی ساختاری تفسیری، تجزیه یک سیستم پیچیده به چند زیر سیستم، با استفاده از تجربه عملی و دانش خبرگان به منظور ساخت یک مدل ساختاری چند سطحی می‌باشد.

روش نمونه‌گیری: روش دلفی و نیز روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری ایجاب می‌کند که اطلاعات از خبرگان و متخصصان دریافت و تحلیل شود. برای انتخاب تیم دلفی و تیم ISM، چون هدف تعمیم نتایج نیست، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. معیارهای انتخاب خبرگان، تسلط نظری، تجربه عملی، تمایل و توانایی مشارکت در پژوهش و دسترسی است. نکته قابل توجه در تعیین تعداد خبرگان، کسب اطمینان از جامعیت دیدگاه‌های مختلف در پژوهش می‌باشد. تعداد خبرگان شرکت کننده در ISM مقالات بررسی شده معمولاً بین ۱۴ الی ۲۰ نفر انتخاب شده است (Akbari et al., 2020: 198). با توجه به معیارهای فوق، در نهایت تعداد ۲۰ نفر از خبرگان و متخصصان دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی، برای شرکت و همکاری در فرآیند پژوهش انتخاب شده است.

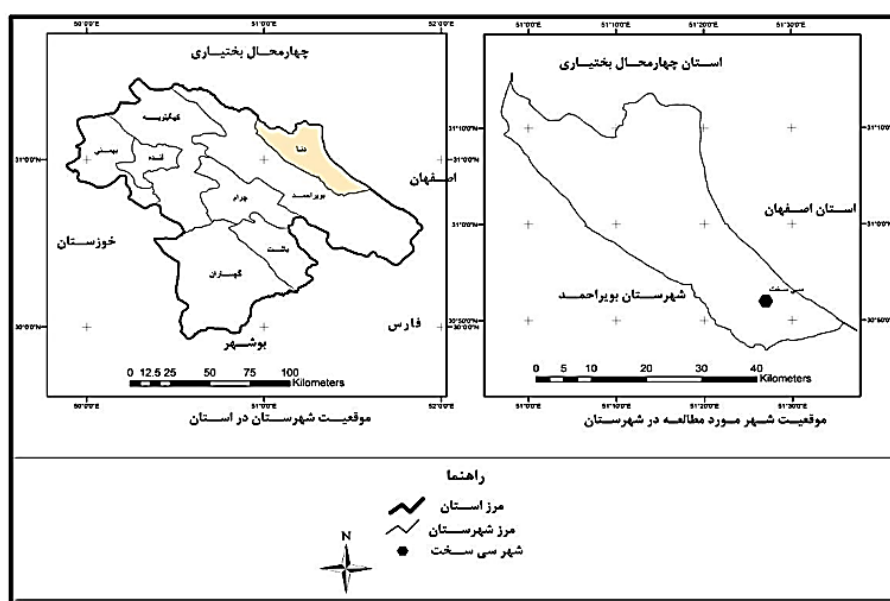
روایی محتوایی: با استفاده از روش تحلیل محتوایی، موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی در شهر سی سخت شناسایی شده و برای تفسیر روابط بین آن ابعاد و موانع، مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) انجام شده است. زیرا این مدل، یک روش استقرار مطلوب برای شناسایی و تحلیل روابط بین ابعاد و موانع است. روایی محتوایی پرسشنامه در این پژوهش به حد و میزانی اشاره دارد که یک ابزار منعکس کننده محتوای مشخص مورد نظر باشد. بر اساس روش لاوشر، برای ایجاد روایی محتوایی در پرسشنامه، ابتدا با مرور ادبیات در حوزه مورد مطالعه، دامنه محتوا و آیتم‌های ساخت پرسشنامه تدوین می‌شود، سپس از اعضای پانل محتوا خواسته می‌شود با

انتخاب یکی از سه گزینه «ضروری»، «مفید اما نه ضروری» یا «غیر لازم»، به میزان مناسب بودن هر آیت پاسخ دهند. بر این اساس، با کمک رابطه شماره یک، نسبت روایی محتوایی محاسبه شده و با توجه به سطح مورد نیاز برای معناداری آماری ($p < 0.05$) حداقل $CVR = 0.75$ برای هر مرحله جهت پذیرش آن مرحله به دست می‌آید. به عنوان نمونه نسبت روایی محتوایی برای موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی در شهر سی سخت برابر 0.8 می‌باشد.

پایایی: برای سنجش پایایی پرسشنامه ISM از روش آزمون مجدد استفاده شده است. بر این اساس، پرسشنامه مزبور دوباره به ۳ نفر از خبرگان و متخصصان که دسترسی مجدد به آن‌ها امکان‌پذیر بود، ارسال شد. در نهایت، مجموع همبستگی پاسخ‌های اعلام شده از طرف خبرگان برای هر دو مرحله 0.786 محاسبه شد. این شاخص موید آن است که پرسشنامه دارای پایایی قابل قبولی می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه

شهر سی سخت، مرکز شهرستان دنا در استان کهگیلویه و بویراحمد، در 30° درجه و $48'$ دقیقه عرض شمالی و 51° درجه و $27'$ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ، در 34 کیلومتری شمال غرب شهر یاسوج (مرکز استان) واقع گردیده است. این شهر به وسیله اراضی کشاورزی، باغات و همچنین جنگل‌های کم تراکم احاطه گردیده است. این شرایط، توسعه افقی شهر را با محدودیت مواجه می‌سازد. شهر سی سخت، مرکز شهرستان دنا در 35 کیلومتری شمال غرب یاسوج مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد واقع شده و بر اساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال 1395 دارای 7855 نفر جمعیت می‌باشد (Akbarian ronizi, 2018: 5). مشارکت نخبگان علاوه بر داشتن ویژگی‌ها و مزایای مشارکت همگانی، از معایب مطرح آن از قبیل عدم برخورداری همه مشارکت‌کنندگان از دانش و مهارت کافی و به‌روز و... غالباً به دور است. نخبگان شهر، ظرفیت بزرگی از تخصص‌ها و تجارب و نیز اعتماد و اطمینان اجتماعی است که اگر به‌طور منسجم و برنامه‌ریزی شده در خدمت وصول به اهداف توسعه پایدار شهری قرار گیرد، می‌تواند کیفیت و سرعت توسعه پایدار شهری را در ابعاد اجتماعی و اقتصادی افزایش دهد. با توجه به اهمیت و ضرورت مشارکت و بویژه مشارکت نخبگان شهر در نیل و سرعت بخشیدن به فرآیند توسعه پایدار شهری، در این تحقیق، اقدام به بررسی موضوع مشارکت نخبگان در توسعه پایدار شهر سی سخت گردیده است.

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی شهر سی سخت (Source: Akbarian ronizi, 2018: 5)

بحث و ارائه یافته‌ها

شناسایی موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت

در این تحقیق پس از شناسایی مهمترین موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت، این موانع با استفاده از رویکرد ISM سطح‌بندی شدند. در نهایت نیز راهکارهای لازم جهت مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت ارائه شده است. این موانع پس از بررسی و تأیید توسط خبرگان در جدول شماره (۲) آمده است.

جدول ۲- موانع تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهری سخت

کد	موانع	توضیحات
C1	فقدان سیاست‌های مشخص برای تشویق مشارکت نخبگان	نقصان در سیاست‌های مشخص و کافی برای تشویق مشارکت نخبگان در توسعه شهری می‌تواند موجب کاهش توانمندی‌ها و انگیزه‌های آنان شود.
C2	نبود فرصت‌های شغلی مناسب	فرصت‌های شغلی نامناسب و کمبود امکانات مرتبط با حوزه تخصصی نخبگان می‌تواند مانعی برای مشارکت آن‌ها باشد
C3	کمبود حمایت دولتی و نهادها	عدم حمایت کافی از سوی دولت و نهادهای مربوطه نیز یکی از موانع اصلی در جذب و حفظ نخبگان است.
C4	وجود فساد سیستمی و عدم شفافیت	وجود فساد سیستمی و عدم شفافیت در فرآیندهای تصمیم‌گیری نیز می‌تواند نخبگان را از مشارکت منصرف کند.
C5	کمبود منابع مالی	کمبود منابع مالی و عدم تخصیص منابع کافی برای پروژه‌های توسعه شهری نقش مهمی در کاستی از مشارکت نخبگان دارد
C6	تفکرات سنتی و محافظه‌کارانه	تفکرات سنتی و محافظه‌کارانه در ساختارهای فرهنگی و سیاسی می‌تواند به عنوان یک مانع برای توسعه پایدار شهرها عمل کند.
C7	عدم دسترسی به فناوری و اطلاعات	عدم دسترسی مناسب به فناوری و اطلاعات نیز می‌تواند یک مانع برای مشارکت نخبگان در توسعه شهری باشد
C8	عدم توجه به نظرات نخبگان	عدم توجه به نظرات و پیشنهادات نخبگان و عدم درک ارزش آن‌ها نقش مهمی در کاستی از مشارکت آن‌ها دارد
C9	عدم توجه به آموزش و پژوهش	عدم توجه به حمایت از آموزش و پژوهش، به خصوص در زمینه‌های نوآورانه، می‌تواند یک مانع برای مشارکت نخبگان باشد.
C10	عدم پایبندی به قوانین و مقررات	عدم پایبندی به قوانین و مقررات منجر به عدم اعتماد به سازوکارهای تصمیم‌گیری شهری و کاستی در مشارکت نخبگان خواهد شد.
C11	کمبود ارتباط و هماهنگی بین نخبگان و مسئولین شهری	کمبود ارتباطات و شبکه‌های ارتباطی با مسئولین شهری مؤثر برای جذب و مشارکت نخبگان در توسعه شهری است.
C12	نبود ارتباط مؤثر بین دانشگاه‌ها و صنعت	عدم ارتباط مؤثر بین دانشگاه‌ها و صنعت در زمینه توسعه شهری می‌تواند باعث از دست رفتن فرصت‌های ارزشمند برای توسعه شهری شود.

منبع: مطالعات کتابخانه‌ای نگارندگان، ۱۴۰۲

ماتریس خود تعاملی ساختاری (SSIM)

پس از شناسایی موانع تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهری سخت، این موانع در ماتریس خودتعاملی ساختاری (SSIM) وارد شد. مدل سازی ساختاری تفسیری پیشنهاد می‌نماید که از نظرات خبرگان بر اساس تکنیک‌های مختلف مدیریتی از جمله توفان فکری^۱، گروه اسمی و غیره در توسعه روابط محتوایی میان موانع استفاده شود. بنابراین این ماتریس با استفاده از چهار حالت روابط مفهومی تشکیل شد و توسط خبرگان تکمیل گردیده است. اطلاعات حاصله بر اساس متد مدل سازی ساختاری تفسیری جمع‌بندی شده و ماتریس خود تعاملی ساختاری نهایی تشکیل گردیده است. علائم و حالت‌های مورد استفاده در این رابطه مفهومی عبارتند از:

جدول ۳- ماتریس خود تعاملی ساختاری

^۱Brain storming

C12	C11	C10	C9	C8	C7	C6	C5	C4	C3	C2	C1	$\begin{matrix} j \\ I \end{matrix}$
X	X	X	V	V	V	X	V	X	A	V	-	C1
O	X	O	V	X	O	A	A	A	A	-		C2
V	X	V	V	V	V	X	V	X	-			C3
O	X	X	O	V	A	A	O	-				C4
X	A	O	V	V	X	O	-					C5
X	V	V	V	V	V	-						C6
O	X	O	X	O	-							C7
X	X	X	X	-								C8
A	X	O	-									C9
X	A	-										C10
X	-											C11
-												C12

ماتریس دسترسی اولیه^۱

ماتریس دسترسی اولیه از تبدیل ماتریس خود تعاملی ساختاری به یک ماتریس دو ارزشی (صفر-یک) حاصل گردیده است. برای استخراج ماتریس دسترسی، باید در هر سطر عدد یک را جایگزین علامت‌های $V; X$ و عدد صفر را جایگزین علامت‌های A و O و در ماتریس دسترسی اولیه شود، پس از تبدیل تمام سطرها، نتیجه حاصله ماتریس دسترسی اولیه نامیده می‌شود. سپس روابط ثانویه بین بعد / شاخص‌ها کنترل شده است. رابطه ثانویه به گونه‌ای است که اگر بعد J منجر به بعد I شود و بعد K منجر به شود، پس بعد J منجر به بعد K خواهد شد (جدول ۴).

جدول ۴- ماتریس دسترسی اولیه

C12	C11	C10	C9	C8	C7	C6	C5	C4	C3	C2	C1	$\begin{matrix} j \\ I \end{matrix}$
1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	-	C1
0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	-	0	C2
1	1	1	1	1	1	1	0	1	-	1	1	C3
0	1	1	0	1	0	0	0	-	1	1	1	C4
1	0	0	1	1	1	0	-	0	0	1	0	C5
1	1	1	1	1	1	-	0	1	1	1	1	C6
0	1	0	1	0	-	0	1	1	0	0	0	C7
1	1	1	1	-	0	0	0	0	0	1	0	C8
0	1	O	-	1	1	0	0	0	0	0	0	C9
1	0	-	0	1	0	0	0	1	0	0	1	C10
1	-	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	C11
-	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	1	C12

ماتریس دسترسی نهایی^۲

پس از تشکیل ماتریس دسترسی اولیه موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت با دخیل نمودن انتقال‌پذیری در روابط متغیرها، ماتریس دسترسی نهایی تشکیل می‌شود تا ماتریس دسترسی اولیه سازگار شود. بدین صورت که اگر (i,j) با هم در ارتباط باشند و نیز (j,k) با هم رابطه داشته باشند؛ آنگاه (i,k) با هم در ارتباط هستند. در این مرحله، کلیه روابط ثانویه بین

^۱Initial reachability matrix.

^۲Final Reachability Matrix

متغیرها، بررسی می شود و ماتریس دسترسی نهایی مطابق جدول (۵) به دست آمده است. در این ماتریس قدرت نفوذ هر متغیر عبارت است از تعداد نهایی متغیرهایی (شامل خودش) که می تواند در ایجاد آنها نقش داشته باشد. میزان وابستگی عبارت است از تعداد نهایی موانع که موجب ایجاد متغیر مذکور می شوند.

جدول ۵- ماتریس دسترسی نهایی

قدرت نفوذ	C12	C11	C10	C9	C8	C7	C6	C5	C4	C3	C2	C1	j i
9	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	-	C1
3	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	-	0	C2
10	1	1	1	1	1	1	1	0	1	-	1	1	C3
6	0	1	1	0	1	0	0	0	-	1	1	1	C4
5	1	0	0	1	1	1	0	-	0	0	1	0	C5
10	1	1	1	1	1	1	-	0	1	1	1	1	C6
4	0	1	0	1	0	-	0	1	1	0	0	0	C7
5	1	1	1	1	-	0	0	0	0	0	1	0	C8
3	0	1	0	-	1	1	0	0	0	0	0	0	C9
4	1	0	-	0	1	0	0	0	1	0	0	1	C10
10	1	-	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	C11
7	-	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0	1	C12
	7	9	7	9	10	6	2	4	6	3	7	6	میزان وابستگی

در جدول شماره (۵)، قدرت نفوذ (میزان تأثیری که هریک از عوامل بر سایر عوامل دارند) ۱۲ مانع شناسایی شده در بخش مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت آمده است. نتایج بیانگر این می باشد که موانع کمبود حمایت دولتی و نهادهای تفکرات سنتی و محافظه کارانه و کمبود ارتباط و هماهنگی بین نخبگان و مسئولین شهری با میزان قدرت نفوذ ۱۰ بیشترین تأثیر و موانع عدم توجه به آموزش و پژوهش و نبود فرصت های شغلی مناسب مشترکاً با میزان قدرت نفوذ ۲ کمترین تأثیر را دارد.

سطح بندی موانع مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت

در این مرحله از پژوهش بعد از ماتریس دسترسی نهایی به سطوح مختلف دسته بندی می شود. برای تعیین سطح موانع در مدل نهایی، به ازای هر کدام از آنها، سه مجموعه خروجی، ورودی و مشترک تشکیل می شود. در اولین جدول موانع که اشتراک مجموعه خروجی و ورودی آن یکی است، در فرآیند سلسله مراتب به عنوان مجموعه مشترک محسوب می شوند، به طوری که این موانع در ایجاد هیچ متغیر دیگری مؤثر نیستند. پس از شناسایی بالاترین سطح، آن موانع از فهرست سایر موانع کنار گذاشته می شود. این تکرارها تا مشخص شدن سطح همه موانع، ادامه می یابد. نتایج حاکی از آن است که موانع کمبود حمایت دولتی و نهادهای تفکرات سنتی و محافظه کارانه و کمبود ارتباط و هماهنگی بین نخبگان و مسئولین شهری به عنوان اصلی ترین موانع در شهر سی سخت عمل می کند که بیشترین قدرت نفوذ را داشته و همانند سنگ زیربنای مدل عمل می کند و برای تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت و ارتقای جایگاه مشارکت این اقشار در این شهر باید در وهله اول روی آنها تأکید کرد (جدول ۶).

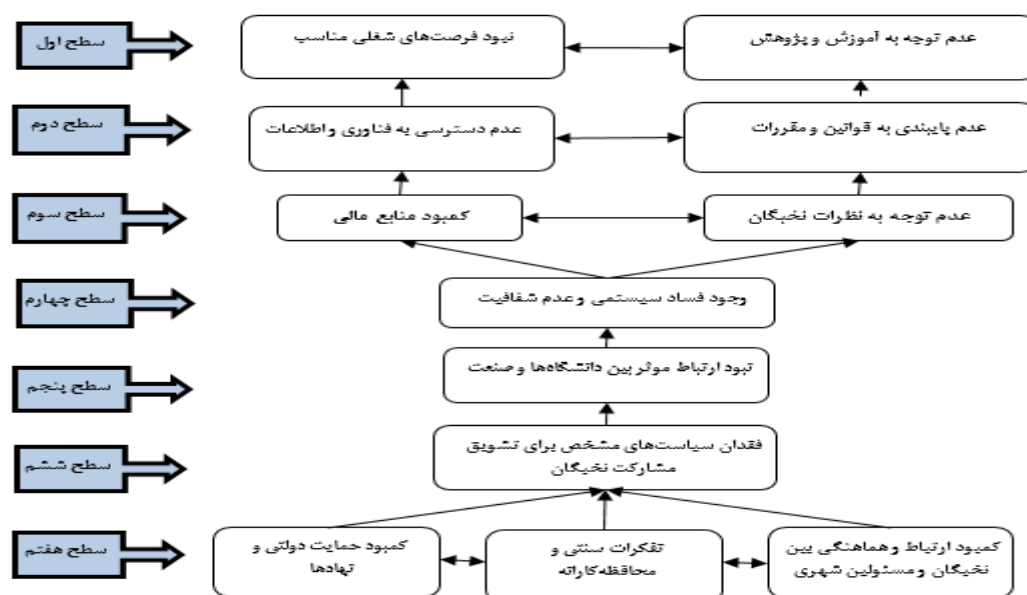
جدول ۶- سطح بندی موانع تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت

عوامل	مجموعه خروجی	مجموعه ورودی	مجموعه مشترک	سطح
C1	۲-۴-۵-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۳-۴-۶-۱۰-۱۱-۱۲	۴-۱۰-۱۱-۱۲	ششم
C2	۸-۹-۱۱	۱-۳-۴-۵-۶-۸-۱۱	۸-۱۱	اول
C3	۱-۲-۴-۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۴-۶-۱۱	۴-۶-۱۱	هفتم

عوامل	مجموعه خروجی	مجموعه ورودی	مجموعه مشترک	سطح
C4	۱-۲-۳-۸-۱۰-۱۱	۱-۳-۶-۷-۱۰-۱۱	۱-۳-۱۰-۱۱	چهارم
C5	۲-۷-۸-۹-۱۲	۱-۷-۱۱-۱۲	۷-۱۲	سوم
C6	۱-۲-۳-۴-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۳-۱۲	۳-۱۲	هفتم
C7	۴-۵-۹-۱۱	۱-۳-۵-۶-۹-۱۱	۵-۹-۱۱	دوم
C8	۲-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۹-۱۰-۱۱-۱۲	۲-۹-۱۰-۱۱-۱۲	سوم
C9	۷-۸-۱۱	۱-۲-۳-۵-۶-۷-۸-۱۱-۱۲	۷-۸-۱۱	اول
C10	۱-۴-۸-۱۲	۱-۳-۴-۶-۸-۱۱-۱۲	۱-۴-۸-۱۲	دوم
C11	۱-۲-۳-۴-۵-۷-۸-۹-۱۰-۱۲	۱-۲-۳-۴-۶-۷-۸-۹-۱۲	۱-۲-۳-۴-۷-۸-۹-۱۲	هفتم
C12	۱-۵-۶-۸-۹-۱۰-۱۱	۱-۳-۵-۶-۸-۱۰-۱۱	۱-۵-۶-۸-۱۰-۱۱	پنجم

همان‌طور که در جدول (۶) ملاحظه می‌شود موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت، به شش سطح طبقه‌بندی شده‌اند. در گراف ISM روابط متقابل و تاثیرگذاری بین موانع و ارتباط معیارهای سطوح مختلف بخوبی نمایان است که موجب درک بهتر فضای تصمیم‌گیری می‌شود. ناگفته نماند تمامی این عوامل یاد شده از مهم‌ترین موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت هستند، ولی موانعی که در سطح بالای مدل‌سازی ساختاری تفسیری قرار گرفته‌اند، از تأثیرپذیری بیشتری برخوردارند. (شکل ۲).

I

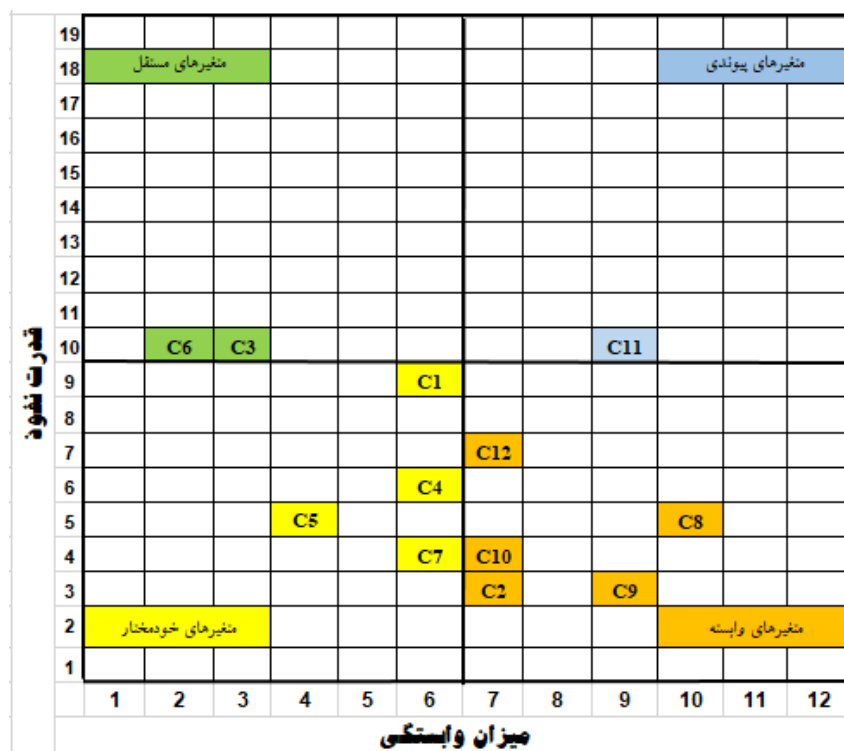

شکل ۲- مدل ساختاری تفسیری موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت

تحلیل MICMAC

در این مرحله با استفاده از MICMAC نوع موانع با توجه به اثرگذاری و اثرپذیری بر سایر موانع مشخص خواهد شد، و پس از تعیین قدرت نفوذ یا اثرگذاری و قدرت وابستگی عوامل، می‌توان تمامی موانع تحقق‌پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت را در یکی از خوشه‌های چهارگانه روش ماتریس اثر موانع در چهار گروه طبقه‌بندی می‌شوند. همان‌طور که از شکل شماره (۳) نیز

مشخص است، موانع نبود ارتباط موثر بین دانشگاه ها و صنعت (۱۲)، عدم توجه به نظرات نخبگان (۸)، عدم پایبندی به قوانین و مقررات (۱۰)، نبود فرصت های شغلی مناسب (۲) و عدم توجه به آموزش و پژوهش (۹) بیشتر تحت تأثیر سایر عوامل بوده و از منظر سیستمی جزو عناصر اثرپذیر و وابسته می باشد. به عبارتی دیگر، برای ایجاد این متغیر عوامل زیادی دخالت دارند و خود آن ها کمتر می توانند زمینه ساز موانع دیگر شوند. موانعی همچون تفکرات سنتی و محافظه کارانه (۶) و کمبود حمایت دولتی و نهادهای (۳) جزو موانع مستقل (کلیدی) برای جذب مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت به شمار می روند که تأثیر بسیار زیادی بر مشارکت این اقشار جامعه در شهر مورد مطالعه دارند که این موانع دارای قدرت نفوذ بالا و وابستگی کمتری دارند. موانع فقدان سیاست های مشخص برای تشویق مشارکت نخبگان (۱)، وجود فساد سیستمی و عدم شفافیت (۴)، کمبود منابع مالی (۵) و عدم دسترسی به فناوری و اطلاعات (۷) در گروه موانع مستقل (خودمختار) قرار گرفتند که دارای قدرت نفوذ و وابستگی ضعیف هستند. این موانع نسبتاً غیرمتصل به سیستم هستند و دارای ارتباطات کم و ضعیف با سیستم می باشند. همچنین کمبود ارتباط و هماهنگی بین نخبگان و مسئولین شهری (۱۱) جزو موانع پیوندی می باشد و از قدرت نفوذ و وابستگی بالایی برخوردار است. در واقع هرگونه عملی بر روی این متغیر باعث تغییر سایر موانع می شود. قدرت نفوذ و میزان وابستگی هر یک از موانع مؤثر بر تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت در گراف زیر نشان داده شده است.

شکل ۳- سطح بندی موانع تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت MICMAC

نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها

مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهرها امری ضروری و حیاتی است که به دلایل گوناگونی اهمیت دارد. نخبگان، به عنوان افرادی با توانایی ها و دانش فنی بالا، می توانند نقش بسزایی در بهبود و توسعه شهرها داشته باشند. با مشارکت فعال آن ها در فرایندهای تصمیم گیری و برنامه ریزی شهری، می توان به بهبود امکانات عمومی، ارتقای سطح زندگی شهروندان، ایجاد فرصت های شغلی، حل مسائل زیست محیطی، توسعه صنایع محلی و توسعه اقتصادی منطقه کمک کرد. همچنین، با افزایش مشارکت نخبگان، ایده ها و نوآوری های جدید برای حل مسائل شهری به وجود خواهند آمد و فرآیند توسعه شهری به شکلی پایدارتر و هوشمندتر رقم خواهد خورد. از این رو، تشویق و حمایت از مشارکت نخبگان در توسعه شهری، یکی از اولویت های مهم سیاست گذاری و برنامه ریزی شهری باید باشد. تحقق پذیری مشارکت نخبگان در زمینه توسعه پایدار شهری نیازمند یافتن شاخص های اصلی و اثرگذار و برقراری ارتباط بین آن ها می باشد. این تحقیق بینش و شناختی جدید از ماهیت تحقق پذیری مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت ارائه نموده

است که موجب تشخیص اولویت‌های اقدام در فضای تصمیم‌گیری می‌شود. بر همین اساس در این پژوهش موانع تحقق‌پذیری موضوع (۱۲) مانع، با استفاده از روش تحلیل محتوا و با تکیه بر نظرات خبرگان و متخصصین صاحب‌نظر در حوزه شهری و مراکز پژوهشی استخراج شدند. سپس با طراحی پرسشنامه دو دویی به‌منظور تعیین ارتباطات عوامل، نظرات خبرگان گردآوری و در نهایت با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری، مدل طراحی شد. نتایج دیگر این پژوهش نشان می‌دهد موانع کمبود حمایت دولتی و نهادهای تفکرات سنتی و محافظه‌کارانه و کمبود ارتباط و هماهنگی بین نخبگان و مسئولین شهری با میزان قدرت نفوذ ۱۰ بیشترین تأثیر و موانع عدم توجه به آموزش و پژوهش و نبود فرصت‌های شغلی مناسب مشترکاً با میزان قدرت نفوذ ۲ کمترین تأثیر را دارد. موانع نبود ارتباط موثر بین دانشگاه‌ها و صنعت (۱۲)، عدم توجه به نظرات نخبگان (۸)، عدم پایداری به قوانین و مقررات (۱۰)، نبود فرصت‌های شغلی مناسب (۲) و عدم توجه به آموزش و پژوهش (۹) بیشتر تحت تأثیر سایر عوامل بوده و از منظر سیستمی جزو عناصر اثرپذیر و وابسته می‌باشد. به عبارتی دیگر، برای ایجاد این متغیر عوامل زیادی دخالت دارند و خود آن‌ها کمتر می‌توانند زمینه‌ساز موانع دیگر شوند. موانعی هم‌چون تفکرات سنتی و محافظه‌کارانه (۶) و کمبود حمایت دولتی و نهادهای (۳) جزو موانع مستقل (کلیدی) برای جذب مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت به‌شمار می‌روند که تأثیر بسیار زیادی بر مشارکت این اقشار جامعه در شهر مورد مطالعه دارند که این موانع دارای قدرت نفوذ بالا و وابستگی کمتری دارند. موانع فقدان سیاست‌های مشخص برای تشویق مشارکت نخبگان (۱)، وجود فساد سیستمی و عدم شفافیت (۴)، کمبود منابع مالی (۵) و عدم دسترسی به فناوری و اطلاعات (۷) در گروه موانع مستقل (خودمختار) قرار گرفتند که دارای قدرت نفوذ و وابستگی ضعیف هستند. این موانع نسبتاً غیرمتصل به سیستم هستند و دارای ارتباطات کم و ضعیف با سیستم می‌باشند. همچنین کمبود ارتباط و هماهنگی بین نخبگان و مسئولین شهری (۱۱) جزو موانع پیوندی می‌باشد و از قدرت نفوذ و وابستگی بالایی برخوردار است. در واقع هرگونه عملی بر روی این متغیر باعث تغییر سایر موانع می‌شود. نتیجه این پژوهش با یافته‌های ابطحی و شیانی (۱۳۹۹)، که چالش‌های مدیریت کلان شهری (مدیریت ناکارآمد، تضاد منافع)، موانع سیاسی - قانونی (رویکرد منفی به مشارکت، سیاست‌زدگی، ضعف قانون)، به‌طور کلی، در صورت فراهم بودن بسترهای مشارکت با افزایش سطح تحصیلات شهرنشینان، افزایش نفوذ رسانه‌ها و غیره می‌توان شاهد حضور فعال ساکنین شهر در مدیریت شهری همسو می‌باشد. در ادامه با توجه به نتایج این پژوهش برای تحقق‌یافتن نقش مشارکت نخبگان در توسعه پایدار اجتماعی و اقتصادی شهر سی سخت، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. ایجاد فضایی برای مشارکت فعال: برگزاری جلسات، کارگاه‌ها، نشست‌هایی با حضور نخبگان و متخصصان شهر سی سخت برای بحث و تبادل ایده‌ها و پیشنهادات.
۲. ارتقاء دسترسی به اطلاعات: فراهم‌سازی اطلاعات و داده‌های مرتبط با شهر سی سخت و مسائل آن به نخبگان تا بتوانند تحلیل‌های دقیق‌تری ارائه کنند.
۳. ایجاد سازوکارهایی برای پذیرش پیشنهادات و ایده‌های نخبگان شهر سی سخت توسط مسئولین شهری و سیاست‌گذاران.
۴. ترویج فرهنگ مشارکت: آموزش و افزایش آگاهی شهروندان و مسئولین در خصوص اهمیت مشارکت نخبگان سی سخت در فرآیند توسعه شهری.
۵. ارتقاء همکاری بین بخش‌های مختلف: تسهیل در تعامل بین نخبگان شهر سی سخت، سازمان‌های مدنی، دولت، و صنعت برای ایجاد راهکارهای هماهنگ برای مسائل شهری.
۶. ارزیابی و پیگیری: بررسی پیامدهای اجرایی ایده‌ها و پیشنهادات نخبگان شهر سی سخت و ارزیابی موفقیت آن‌ها در تحقق اهداف توسعه شهری.
۷. اعطای امتیازات و تشویق: تشویق نخبگان شهر سی سخت به ارائه پیشنهادات و ایده‌های موثر و تأثیرگذار با ارائه پاداش‌ها و امتیازات مخصوص.
۸. استفاده از فناوری: بهره‌گیری از فناوری‌های ارتباطی و شبکه‌های اجتماعی برای ایجاد ارتباط و تبادل نظر بین نخبگان شهر سی سخت و مسئولین.
۹. حفظ و تقویت جایگاه نخبگان: ارائه فرصت‌های مسئولیت و کارکردهای موثر به نخبگان شهر سی سخت در فرآیندهای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی شهری.
۱۰. تسهیل در دسترسی به منابع و تسهیلات: فراهم‌سازی شرایط مالی و فنی برای اجرای طرح‌ها و پروژه‌هایی که توسط نخبگان شهر سی سخت ارائه می‌شود.

References

1. Abtahi, S. H., & Shiani, M. (2021). Acknowledging people's participation obstacles in Tehran's urban management: an analyses of qualitative content. *Community Development (Rural and Urban)*, 12(2), 643-655. (In Persian)
2. Akbarian Ronizi, S. R. (2018). The Role of Tourism in Urban Sustainability Case Study: Si-Sakht Town (Dena City). *urban tourism*, 4(4), 1-12. (In Persian)
3. Akbari, M., Taherpour, F., Boustan Ahmadi, V., & Foladi, A. (2020). Structural-Interpretive Modeling of Factors Affecting the Development of Religious Tourism in Iran by Future Research Approach. *Journal of Tourism and Development*, 9(4), 285-296. (In Persian)
4. Alamoudi, A.K., Abidoeye, R.B., & Lam, T.Y.M. (2022). The Impact of Stakeholders' Management Measures on Citizens' Participation Level in Implementing Smart Sustainable Cities. *Sustainability*, 14, 16617. (In Persian)
5. Alizadeh Aghdam, M., Abbaszadeh, M., Koohi, K., & Mokhtari, D. (2013). Urban Institutions and Citizen Participation in Urban Affairs(Case Study: Esfahan City). *Human Geography Research*, 45(2), 195-214. (In Persian)
6. Azimi Amoli, J., & Sodagar, S. (2015). The Role of citizen participation in sustainable urban development (Case Study: Noor City). *Urban Management Studies*, 7(21), 36-45. (In Persian)
7. Berry, J.M.; Portney, K.E. Sustainability and Interest Group Participation in City Politics. *Sustainability* 2013, 5, 2077-2097.
8. Brown, C., & Wilson, B. (2020). Innovation in sustainable urban development: The role of experts. *Urban Studies*, 15(3), 112-125.
9. Caves, R., & Cullingworth, B. (2003). *Planning in the USA, Policies, Issues and Process*, Routledge.
10. Garcia, D., & Martinez, E. (2018). Expert-led education for sustainable urban development. *Journal of Urban Education*, 5(1), 78-89.
11. Garcia, D., & Martinez, E. (2018). Expert-led education for sustainable urban development. *Journal of Urban Education*, 5(1), 78-89.
12. Hosseini, S. H. (2013). An analysis of the position of citizens' participation in sustainable urban development". (Case information: Sabzevar City (Fourth Urban Planning and Management Conference))
13. Lane, M. B (2005). Public Participation in Planning: an Intellectual History, *Australian Geographer*, 36 (3), 283-299.
14. Malekshahi, G., Nikpour, A., & Gholami, S. (2019). Understanding and Assessment of Factors Affecting Citizens' Participation in Urban Management. *Sociology of Social Institutions*, 5(12), 327-350. (In Persian)
15. Musolino, M., Viganò, F. (2023). A Model of Urban and Socio-Technical Participation: Between Deliberative Democracy and Strong Governance—The Case of the City of Messina. *Land*, 12, 602.
16. Petesch, P., Smulovitz, C., & Walton, M. (2005). Evaluating empowerment: A framework with cases from Latin America. In *Measuring Empowerment: Cross-Disciplinary Perspectives*; World Bank Press: Cambridge, MA, USA, 39–67.
17. Rahmani Lashgari, M., Estalaji A., Rajabi, A., Vali Shariat Panahi, M. (2024). An Analysis of the Role of Participation in Sustainable Social Development Neighborhoods Case Study: Neighborhoods of District 8 of Tehran. *Jgs*, 24 (72), 6-10. (In Persian)
18. Robinson, J. (2004). Squaring the circle? Some thoughts on the idea of sustainable development. *Ecology and Society*, 9(2), 1-16.
19. Romariz Peixoto, L., Rectem, L., Pouleur, J.-A. (2022). Citizen Participation in Architecture and Urban Planning Confronted with Arnstein's Ladder: Four Experiments into Popular Neighbourhoods of Hainaut Demonstrate Another Hierarchy. *Architecture*, 2, 114-134.
20. Safaipoor, Z. (2016). Investigating factors affecting people's participation in urban development (case study: Shahreylam), *Urban Urban Studies Quarterly*, 1(1), 111-140. (In Persian)
21. Sanoff, H. (2000), *Community Participation Methods in Design and Planning*, John Wiley & Sons, INC.
22. Schlosberg, D. (2007). *Defining environmental justice: Theories, movements, and nature*. Oxford University Press.
23. Sharafi, M., behzadfar, M., Daneshpour, S. A., Barakpour, N., & Khankeh, H. (2019). Accepting or Refusing to Participate? A qualitative research in urban planning environment of Iran. *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, 24(2), 29-38. (In Persian)

24. Smith, J., & Jones, A. (2019). Role of experts in sustainable urban development. *Journal of Sustainable Development*, 10(2), 45-56.
25. Wang, Y., & Li, Q. (2021). Participation of experts in urban decision-making: A case study. *Urban Planning*, 20(4), 210-225.
26. Wang, Y., & Li, Q. (2021). Participation of experts in urban decision-making: A case study. *Urban Planning*, 20(4), 210-225.
27. Zare, E., Faramarzi Asl, M., & Abbasi Param, E. (2020). Study the Role of Participation of Local Communities in Sustainable Social Development of Cities (Case study: Sanglaj, Tehran). *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 8(1), 101-117. (In Persian)
28. Zhang, L., & Chen, H. (2019). Promoting sustainable culture through expert initiatives. *Journal of Sustainable Culture*, 8(2), 145-158.
29. Zhao, M., Lin, Y., & Derudder, B. (2017). Demonstration of public participation and communication through social media in the network society within Shanghai, *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 0(0), 1-19.